

КОНФУЦІЙ: ВІЧНЕ І НЕБУДЕННЕ В НАШІЙ ПОВСЯКДЕННОСТІ

Конфуціанство – давньокитайська філософська школа, а пізніше найвпливовіша (разом з даосизмом і буддизмом) релігійно-філософська школа Китаю. Її засновником був відомий вчений і філософ, релігійний реформатор Конфуцій (Кун-цзи, Кун-цю, Кун-Фу-цзи, Кунг-ксю, ще одне його ім'я – Чхун-Ні). Конфуцій народився 551 р. до н.е. в аристократичній, але збіднілій сім'ї в королівстві Лу (східний Китай, сучасна провінція Шаньдунь). Він був високоосвіченою людиною, «*шиш*» (китайський синонім терміну «інтелігент»), знавцем музики (за китайським уявленням музика відбивала всесвітню гармонію і сприяла її відтворенню в суспільстві) та давніх ритуалів. Спочатку він перебував на державній службі, але покинув її і став навчати. Через деякий час його знову покликали на державну службу, де він дослужився до рангу міністра юстиції. І все ж там він себе не знайшов і зосередився на просвітницькій діяльності.

Конфуцій створив свою школу, став першим професійним педагогом в історії Китаю. Конфуцій мав понад 3 тисячі учнів, 72 з них залишили поважний слід в китайській історії, 12 завжди були поряд з ним. Сам Конфуцій хоча і працював у книгосховищі Чжоу і був першим радником в Лу, так і не отримав визнання властей через проповідь своїх філософських теорій¹. Конфуцію було 65 років коли помер його син Лі, ще через рік така доля судилась його учневі Існ-Хву. Відчуваючи наближення смерті, Конфуцій дійшов такого висновку: «*Моє вчення пройшло свій шлях – а я невідомий*». Він поспішав завершити свої праці. Останні роки життя були тяжкими, він сумував за минулим і не бачив нічого доброго в майбутньому. В 479 році до н.е. Конфуцій помер у Цюйфу. Учні поховали його над річкою Си і три роки оплакували його смерть на могилі вчителя (нині там облаштовано пантеон Конфуція та його учнів). Після смерті Конфуція послідовники записали його бесіди і висловлення перед учнями, що ввійшли в книгу Лунь-юй – «Бесіди і судження».

Особливості філософії Конфуція. Конфуцій є представником традиційного китайського світогляду, для якого шлях Дао – це шлях ритуалів. Іншими словами, все існуюче, згідно з цими уявленнями, організоване за принципом відповідностей: ритуал, обряд і є саме існування. Кругообіг природи, календарні зміни є не що інше, як ритуал. Наприклад, якщо пішов сніг, тоді Небеса здійснюють ритуал. Характерно, що сніг йде саме взимку, тому що це теж ритуал. А якщо раптом сніг піде влітку? Це буде порушенням ритуалу. Ритуал відтворюється в людському існуванні так само, як і в усьому космосі, тому що він скрізь один і той же. Однак у соціальному житті людини, цей ритуал має вигляд етикету, тобто набуває основну традиційну форму взаємин між людьми – між певними соціальними та віковими групами народонаселення. Є старші й молодші, є благородні мужі і простолюди, є чоловіки і жінки. Кожна з цих груп володіє своїм характером, своїм правом і способом поведінки. Якщо повз простолюдина проїжджає князь, то простолюдин повинен поклонитися князівській колісниці 15 разів. Якщо навколо князя зібрався натовп простолюдинів, то, розмовляючи з ними, він повинен дивитися поверх їх голів. Таким чином, можна сказати, що етикет – це сукупність норм поведінки певних груп населення.

Етикет також виступає засобом, завдяки якому людина зберігає свою індивідуальність (своє обличчя), тобто якщо я князь, то ніякий простолюдин не сміє мене ображати, а якщо я простолюдин, то ніякий князь мене не образить, тому що образ його поведінки зафіксований прадавнього віку і дарований самими богами. Таким чином, етикет є своєрідним щитом для мене від всіх оточуючих і для всіх оточуючих від мене. Етикет важли-

---

¹ Свій життєвий шлях Конфуцій визначав так: «У 15 років звернув свої думки до вчення. В 30 років набув самостійності. В 40 років зумів звільнитися від вагання. В 50 років пізнав волю Неба. В 60 років навчився відрізняти правду від брехні. В 70 років став слідувати бажанням мого серця і не порушувати ритуалу».

вий ще тому, що зберігає в людському суспільстві ті закономірності, які є в космосі. Справедливим і добродішним є той, хто не порушує етикет, – так говорив сам Конфуцій.

Взагалі конфуціанці завжди виступали проти нововведень, саме конфуціанство завжди було світоглядом консервативним, оскільки вважалося, що будь-яка людина, яка вигадує щось нове, порушує етикет. Якщо недотримання етикету є варварством, то вигадки всього нового – штучністю, а, за конфуціанською ідеологією, і те й інше веде до катастрофи. Наприклад, чому царство Чу зазнало поразки від царства Цинь? Тому що в царстві Чу в монастирі висіла тисяча дзвонів різного звучання, в той час як досить було тільки семи. Світовий закономірний порядок був порушений, і царство Чу зазнало поразки. Чому впало царство Ци? Тому що там почали придумувати лютий з більшим, ніж належить, кількістю струн. Таким чином, для того щоб з'ясувати, як треба поступати в тому чи іншому випадку, людина повинна звернутися до архівів і знайти в історичних записах, як себе вели в подібній ситуації представники різних соціальних верств, і якщо тоді все закінчилося мирно, то так і слід поступити. Іншими словами, ми бачимо, що конфуціанство апелює до прецеденту як традиційного способу мислення і поведінки китайського народу.

Релігійною межею в поведінці конфуціанців було шанування минулого, для них засади світопорядку зв'язуються з минулими щасливими династіями, зокрема з правлінням імператора Хуан-ді. Шанування минулого виражалося в шануванні предків, при цьому питання про загробне життя конфуціанців особливо не хвилювало. У кожному китайському будинку є таблички з іменами предків, і в дні особливих урочистостей або в свята перед цими табличками спалюють паперові гроші. Таким чином, в конфуціанстві відтворюється архаїчний культ предків. Одночасно конфуціанство шанує Небо – як відображення єдності космосу і світового порядку.

Необхідно відзначити, що конфуціанство не є релігією в повному розумінні цього слова, хоча безсумнівні ознаки релігії у нього є: канонізований текст, вчення, яке визначає норми поведінки людини, шанування божественної сили в образі Небес і шляхи Дао, священні місця (наприклад, могила Конфуція). У цілому ж конфуціанство зазвичай відносять до етичних вчень, що володіє багатьма ознаками релігії.

Повчання Конфуція в тій чи іншій формі дійшли до наших днів². Конфуціанство за своєю суттю практичне. Його предмет – конкретні аспекти приватного та суспільного життя. Тому його головні розділи – етика і політика.

---

² Як приклад можна навести такі настанови Конфуція: «Шляхетний чоловік люб'язний незалежно від подарунків. Він працює пліч-о-пліч з людьми, не даючи приводу для образи. У нього є амбіції, але не пожадливість. Він величний, але не надмірно гордий. Він викликає повагу, а не злість». «Шляхетний чоловік завжди виконує свої обов'язки, незалежно від їх розмірів і складності, і тому він не ледачий – хіба це не велич без гордості? Шляхетний чоловік стежить за своєю зовнішністю. Він носить одяг і капелюх належним чином і з іншими людьми обходиться шанобливо». «Засуджувати людину до смерті, якщо він не впорався зі своїм завданням, тому що не отримав правильних інструкцій, – це жорстокість. Очікувати, що людина щось зробить, не отримавши потрібного ради, – це свавілля. Наполягати на тому, щоб людина в поспіху закінчив свою роботу, коли він говорить, що виконує її поступово, – це шкода. Обіцяти винагороду, а потім з неохотою виплачувати його – це дріб'язковість».